

מראי מקומות - יומא

עה:

עליו ברכת המזון. ובחזון איש (או"ח כ"ח ד') דן בגדר הדין שאפשר לברך עד שיעור עיכול, האם זה מפני שעצם הברכה היא על המזון שבמעיו, ולא על מעשה האכילה, ולכן כל זמן שהמזון עדיין במעיו אפשר לברך. או שעצם הברכה היא על האכילה, אלא שכל עוד המזון לא התעכל עדין נחשב שהמעשה אכילה קיים, אבל אחרי שכבר התעכל המזון לגמרי אם כן כבר נגמרה האכילה וממילא אי אפשר עוד לברך. והביא מדברי המגן אברהם (רט"ז א') שביאר שהטעם שלא מברכים על הריח ברכה אחרונה מפני שמיד כשהוא סיים להריח הסתיימה כל הנאה וזה כמו אחרי שיעור עיכול, ומשמע אם כן שלא שייך לברך על מה שהסתיימה הנאתו, ואם כן גם אחרי שהתעכל המזון שבמעיו כבר אין בכלל סיבה לברך.

והקשה החזון איש, מאכילת המן שהיתה נבלעת באברים בלי צורה של עיכול, ואם כן איך ברכו על המן ברכת המזון, הרי זה כמו הנאת ריח שמיד כשפוסק מלהריח נגמרת הנאתו, ומזה הוכיח שכיון שזה סמוך למעשה האכילה שייך ברכה, אפילו אם כבר הסתיימה ההנאה, וכל זמן שלא נתעכל המזון, אפשר לברך ברכת המזון אפילו שאין זה סמוך למעשה האכילה.

ו. יש לעיין שהרי מבואר בברכות (מ"ח): שמשה תיקן להם ברכת הזן על המן. ומה זה שייך לברכת המזון, הלא המן אינו מחמשת מיני דגן, ואם כן מדוע הברכה אחרונה שלו היא ברכת הזן. **ויש ליישב,** שהנה בברכות (ל"ה) מבואר שייך סועד את האדם, ושואלת הגמרא שאם כן יברכו עליו שלש ברכות, ומתוצאת, שכיון שאנשים לא קובעים על זה סעודה, לכן אין מברכים על זה ברכת המזון, ומבואר שבדבר שהוא סועד את האדם וגם קובעים עליו סעודה צריך לברך עליו ברכת המזון, ואם כן גם במן שהיה מזין וסועד, וכן היה הדרך לקבוע עליו סעודה, אם כן ברכתו צריכה להיות ברכת המזון. **עוד אפשר לתרץ** לפי מה שדנו האחרונים לשיטה שהמן היה משתנה לכל המינים גם בטעמן וגם בממשן, כיון שהשתנה ממש לאותו דבר, נמצא שמי שחשב על אכילת לחם היה צריך לברך ברכת המזון.

ז. אלא מה אני מקיים ויתד תהיה לך

הקשה הגבורת ארי שהרי זה ציווי שנצטוו לדורות בשעת מלחמה כמו שכתוב בתחילת הפסוק 'כי תצא מחנה על אויביך' וכו' ואם כן מה השאלה איך הפסוק מתקיים כשהיו ישראל במדבר. וכתב בהערות הגרי"ש שבאמת גם במדבר, נלחמו ישראל בסיחון ועוג, והגמרא סברא שהציווי נאמר גם על המלחמות האלה.

ח. דברים שתגרי אומות העולם מוכרים להם

הקשה היעב"ץ, שהרי היה להם מקנה רב שיצאו איתו ממצרים, וגם היה את השליו, ואם כן מדוע מעמידה הגמרא בדברים שתגרי אומות העולם וכו', ונשאר בצריך עיון.

ט. עכשיו אני מטריח אותם שלש פרסאות

הקשו התוספות (בכורות מד'), שהרי מבואר בגמרא שהנצרך להטיל מים לא יתעכב שמא יסתכן ויעשה עקה, וכאן מבואר שהיה צריך לצאת שלש פרסאות, והגמרא בברכות (כ"ה) מעמידה זאת גם בקטנים והניח בקושיא. והגהות היעב"ץ כתב שאין להביא ראיה מדורות הראשונים.

א. מלמד שירד להם לישראל עם המן דבר שטעון שחיטה הקשה הגבורת ארי שהרי הפסוק הזה נכתב על ירידת השליו שבפרשת בהעלותך ושם זה לא הגיע עם המן. ועוד שגם השליו הראשון לא ירד ביחד עם המן, אלא המן ירד בבקר והשליו ירד בערב, ולכן כתב שלא גורסים 'עם המן', וכתב שנראה שגם רש"י לא גרס 'עם המן'.

ב. וכי מכאן אתה למד והלא כבר נאמר וכו'

הקשה הגבורת ארי שזה שיש פסוק בתהילים זה לא סיבה שלא ללמוד זאת מהפסוק שכתוב בתורה. וכתב שאפשר לפרש שהשאלה היא מדוע נכתב הפסוק בתהילים אחרי שכבר אפשר ללמוד את זה מהתורה. והרש"ש תירץ שהשאלה היא למה לדרוש מהתורה בצורה דחוקה של להפוך את האותיות במילה 'שטוח' ל'שחוט' אם יש פסוק מפורש על כך בתהילים.

ג. וזבחת כאשר צויתך מלמד שנצטוו משה על הושט וכו'

הקשה הט"ז (יו"ד ריש סי' א'), מדוע את הפסוק 'כאשר צויתך' דורשים שמלמד שנצטוו משה וכו' ואילו לענין כבוד אב ואם ושבת הגמרא בסנהדרין (נ"ג) דורשת את הפסוק (דברים ה' י"ב) 'כאשר צוך' שכבר נצטוו במרה. ותירץ ש'כאשר צויתך' שנאמר בספר דברים מתפרש על מה שמשה למד מפי הגבורה בארבעים יום שהיה בהר סיני. אבל הלשון 'כאשר צוך' נאמר בעשרת הדברות, ואם כן זה לא יכול להתפרש על מה שמשה למד בארבעים יום, שהרי זה היה לפני שמשה עלה להר ולכן דורשים שהיה ציווי במרה.

ד. כתיב לחם וכתיב שמן וכתיב דבש וכו'

כתב המהרש"א שמכאן נראה שמה שנאמר שטעמו במן את טעם כל המינים, אין הכוונה שבאכילה אחת היה אפשר לטעום הכל, אלא שכל אחד היה לו את הטעם לפי הצורך שלו.

ה. רב יהודה משתכח ליה בי דני וכו'

עיינ בבן יהודע שביאר, שהיה בזה רמז לכל אחד שקיבל במקום המסוים לו.

ו. שמע מינה נח נפשיה דרב חסדא ובדיל רבה אכיל תלמידא כתב התוספת יום הכיפורים, שרצו לרמוז לו מן השמים שבאותו יום נפטר רבו, ושימנע מלאכול בשר לכבוד רבו.

ז. לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו

כתב הרמב"ן על התורה (שמות ט"ו ו') שאין כוונת רבי עקיבא שהמלאכים אוכלים לחם, אלא כוונתו שהנה קיום המלאכים הוא בזיו השכינה, שישגו בו באור טוב טעם, והמן הוא מתולדות האור ענין העליון שנתגשם ברצון בוראו יתברך, ונמצא שישראל שאכלו את המן ומלאכי השרת ניזונים מדבר אחד. ועיינ שם מה שביאר לפי זה מה ששאל אותו רבי ישמעאל.

ח. לחם שנבלע במאתים וארבעים ושמונה אברים

יש לדון כיצד בירכו ברכת המזון על המן, והרי אחרי שיעור עיכול אי אפשר עוד לברך על האכילה, וזמן הברכה הוא רק בתוך שיעור עיכול, והרי המן היה נבלע באברים מיד, ואם כן איך אפשר לברך